

EGE ÜNİVERSİTESİ FEN FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNDE ALKOL KULLANIMI VE BAĞIMLILIĞI

Alcohol Use and Dependence Among The Students Attending Ege University
Faculty of Science

Şenay Yiğit¹, Leyla Khorshid²

ÖZET

Amaç: Alkol kullanımı ve bağımlılığı üniversite öğrencileri arasında önemli sağlık sorunlarından biridir. Tanımlayıcı türdeki bu çalışma, üniversite öğrencilerinde alkol kullanımını ve bağımlılığını incelemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini Ege Üniversitesi Fen Fakültesinde okuyan 300 öğrenci oluşturmuştur. Veriler anket formu ve Michigan Alkolizm Tarama Testi (MATT) kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde ki-kare önemlilik testi kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin %76'sının alkol kullandığı, %8.8'inin alkol bağımlısı, % 14 'ünün alkol kötüye kullanımının olduğu saptanmıştır. Alkol bağımlılığı oranının 17-19 yaş grubundaki öğrencilerde daha yüksek olduğu ve alkol kullanımının yurttan kalan öğrencilerde en düşük düzeyde olduğu saptanmıştır.

Sonuç: Sonuç olarak üniversite öğrencilerinde alkol kullanımı ve bağımlılığının yüksek olduğu saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Alkol, alkol kullanımı, alkol bağımlılığı, üniversite öğrencileri.

ABSTRACT

Objective: Alcohol use and dependence are some of the most important health problems among university students. This descriptive study was carried out to investigate alcohol use and dependence in this population.

Method: The study sample consists of 300 students attending the Faculty of Science in Ege University. A questionnaire form and Michigan Alcoholism Screening Test were used in collecting the data. Data were analysed by using Chi-square test.

Results: It was found that 76% of students were using alcohol, 8.8% of them had alcohol dependence and 14% had alcohol abuse. It was determined that the rate of alcohol dependence was significantly higher among students in 17-19 age group, and the rate of alcohol use was significantly lower among students who stayed in dormitory.

Conclusion: Alcohol using and dependence is high in university students.

Key words: Alcohol, alcohol use, alcohol dependence, university student.

Bağımlılık Dergisi 2006; 7: 24-30

Journal of Dependence 2006; 7: 24-30

¹ Yüksek Hemşire, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Hemş. Esasları A.D.

² Doç. Dr. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Hemşirelik Esasları A.D.

Yazışma Adresi / Address reprint requests to: Doç. Dr. Leyla Khorshid, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu 35100 Bornova – İzmir – TURKEY
Elektronik Posta Adresi / E-mail address: leylahursit@yahoo.com Telefon / Phone: +90 (232)388 11 03

23 Eylül 2005'te alınmış, 17 Mart 2006'da kabul edilmiştir. / Received September 23, 2005; accepted for publication March 17, 2006.

GİRİŞ

Alkol kullanımı toplumun her kesimini etkileyen, öncelikli bir sorun olarak ele alınması gereken, çağımızın en ciddi ve kapsamlı toplumsal sorunlarından biridir. Çünkü sorun, yalnızca madde kullanan bireyi değil o bireyin içinde doğduğu aileyi, ailenin parçası olduğu toplumu ve giderek o toplumda kültürel yapı özelliklerinden ekonomik işleyişe dek uzanan devamlılıkta tüm toplumsal evreni boyutlu biçimde etkilemektedir (8). Her çağda ve birçok toplumda alkolün ılımlı miktarda kullanımı kabul görmüş; aşırı ve uzun süreli kullanımı ise onaylanmamış, kötü bir davranış olarak görülmüştür (26).

Son yıllarda bütün dünyada alkol tüketimi ile ilgili hızlı bir artış vardır. Bunun temelinde şehirleşme, sanayileşme, içki fiyatına oranla gelirdeki artış, televizyon, basın, sinema gibi toplumsal etkileşim araçlarının artması gibi faktörler yatmaktadır (15).

Günümüzde gençler arasında alkolizm hızlı bir artış göstermektedir (2). Ülkemizde alkol ile tanışma yaşı kesin olarak bilinmemekle birlikte çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olan, yeni düşünce ve heyecanların geliştiği, aileden ve toplumdan farklı beklentilerin olduğu, bağımsız bir varlık olduğunu kanıtlama çabasının görüldüğü ergenlik çağı yeni tanışma ve karşılaşmaların sıklıkla gözlemlendiği yaşlardır (29). Gençlerin alkol ve madde kullanmasına, bağımlı olmasına yol açan nedenlerin başında, çağının ruhsal-toplumsal özellikleri yer almaktadır. Arkadaş etkisi, merak, taklit, teşvik, özentisi gibi çağına özgü bu özelliklerin etkisi altında, duyduğu endişe, kaygı ve korkuyu gideren ortamı bulamayan gençler kişiliğini, kimliğini değişik alt kültürler içinde aramaya, bulmaya çalışmaktadırlar (17).

Alınan tüm önlemlere karşın, özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde alkol bağımlılığının sayısı gittikçe artmaktadır (1). Alkol bağımlılığı, bağımlı olan kişinin zarar görmesi ile birlikte en yakınlarından başlamak üzere toplumun tümüne yayılan sorunlara da neden olmaktadır.

Madde kullanımının yaygınlığı ülkeleri önemli ölçüde etkilemektedir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi madde kullanımının sosyal, ekonomik ve sağlık alanlarında ciddi boyutlarda sorun yaratmasıdır (24).

Alkol kullanımı, büyük çaptaki sağlık sorunları yanında trafik kazaları, intihar, suça yönelme, aile parçalanması, iş hayatının bozulması, meslek kayıpları ve diğer ekonomik problemler gibi, toplumlara pek çok zararları olan çok boyutlu biyopsiko-sosyal bir sorundur (12). Alkollü iken araç kullanma gençlerde akut alkole ilişkin ölümler için en yaygın risk etmenidir (3).

Bu maddelerin ve alkolün kullanımı önemli sağlık sorunlarıyla birlikte, öğrencilerde sinirlilik, hafıza

bozuklukları, depresyon, okul başarısızlığı gibi sorunlara yol açmaktadır (16).

Üniversite öğrencisi olmak, ülkemizde ve diğer ülkelerde kaygı ve stresi üretecek ortam niteliğini taşımaktadır. Nedeni ise evden ve aileden ayrılmaya, yeni bir çevreye uyum sağlama, bir mesleğe aday olma, iş bulmaya ilişkin belirsizlikler ve aşırı stres. Üniversite gençliği, stresli ortamdaki uzaklaşabilmek, geçici olarak rahatlayabilmek için çeşitli alanlara ve alışkanlıklara yönelmektedir. Alkol kullanımı bu ilgili alanlar içinde önemli bir yer tutmaktadır (16). Üniversite ortamı da sıklıkla aşırı alkol tüketimini teşvik edici niteliktedir. Örneğin alkol kolaylıkla elde edilebilir, partilerde alkollü içki mutlaka tüketilir, hatta içmeyen bireyler içmeye teşvik edilir (10).

Ülkemizde üniversite öğrencilerinde alkol bağımlılığı önem kazanmaktadır. Kimi gençlerde alkolik olma eğilimi vardır. Bu nedenle çok az miktarda alkollü içki almaları bile alkolik olmalarını kolaylaştırır (18). Alkolün kolay elde edilebilirliği, toplum tarafından katı bir şekilde reddedilmemesi, hatta birçok yerde olgunluk, rahatlık, dostluk ifadesi ve sosyalleşmenin bir ölçüsü olarak kabul edilmesi de kullanımını arttırmaktadır (5).

Bir gencin alkol kullanması bağımlılığa yol açabileceği için tehlikelidir. Kampüs ortamı, gençler arasındaki arkadaşlık ilişkileri, alkollü içki reklamları ve kampanyaları gençleri alkollü içki almaya teşvik etmektedir. Son yıllarda Ege Üniversitesi Fen Fakültesi öğrencilerinde alkollü içecek tüketiminin arttığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle üniversite öğrencilerinde alkol kullanımının ve alkol kullanım derecesinin incelenmesine gereksinim vardır.

Y...NTEM

Bu araştırma Ege Üniversitesi Fen Fakültesi; Fizik, Kimya ve Biyoloji bölümlerinde okuyan 1, 2, 3 ve 4.sınıf öğrencilerinde alkol kullanım yaygınlığını ve alkol bağımlılığı derecesini ve bunları etkileyen faktörleri incelemek amacıyla yapılmış tanımlayıcı tipte bir araştırmadır.

Araştırmanın evrenini 2004-2005 öğretim yılında, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Fizik, Kimya, Biyoloji bölümlerinde okuyan (n=1380) öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini 2004-2005 öğretim yılında, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Fizik, Kimya, Biyoloji bölümlerinde okuyan ve büyüklüğe orantılı örnekleme yöntemi ile seçilen 300 öğrenci oluşturmuştur. Örnekleme girecek öğrenci sayısını belirlemek amacıyla evrendeki birey sayısının bilindiği durumlarda uygulanan formülden yararlanılmıştır.

Öğrencilerle yüz yüze görüşmeler şeklinde araştırmacı tarafından hazırlanan tanıtıcı özelliklere ilişkin anket formu ve Gibbs (1985) tarafından ge-

liştirilmiş ve geçerliliği Türkiye’de Hakan Coşkunol tarafından sınanmış olan Michigan Alkolizm Tarama Testinden (MATT) oluşan soru formu uygulanarak yapılmıştır. Veriler 01/02/2005-24/04/2005 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmaya başlamadan önce çalışmanın yürütüleceği kurumlardan izin alınmış ve çalışma hakkında ön bilgi sunulmuştur.

Öğrencilerin yaşı, kaçınıcı sınıfta olduğu, barındığı yer, anne-babasının eğitim düzeyi, ekonomik durumu, boş zamanlarını değerlendirme biçimi, aile üyelerinin alkol kullanma durumu, alkolün zararları hakkında bilgi alma araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturmaktadır. Araştırmanın bağımlı değişkenlerini ise; öğrencilerin alkol almaları ve alkol bağımlılığı düzeyleri oluşturmaktadır. Verilerin analizinde ki-kare önemlilik testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Öğrencilerin %11.3’ünün 17-19, %56.4’ünün 20-22, %32.3’ünün 23-25 yaşları arasında oldukları saptanmıştır. Yaş ortalaması 21.66 ± 1.76 olarak bulunmuştur. Öğrencilerde en büyük yaş 28, en küçük yaş 17’dir. Öğrencilerin %62’sinin kız, %23’ünün 1. sınıf, %32’sinin 2.sınıf, %21’inin 3.sınıf, %24’ünün 4.sınıfta okudukları saptanmıştır. Öğrencilerin %21.7’si fizik, %30’u kimya, %48.3’ü biyoloji bölümünde okumaktadırlar. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%87.4) en uzun süre şehirde yaşamış olup, %35.7’si ailesi ile birlikte, %41’i arkadaşları ile birlikte, %16’sının yurttan, %7.3’ü akraba yanında kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin %12.7’sinin gelirinin giderden az olduğu, %72’sinin gelirinin gidere denk olduğu, %15.3’ünün gelirinin giderden fazla olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %43’ünün boş zamanlarında kitap okuduğu, %22.3’ünün arkadaş toplantılarına katıldığı, %15.3’ünün kafe, bar ve diskolara gittiği,

%19.4’ünün sosyal faaliyetlere katıldığı belirlenmiştir.

Öğrencilerin %43.3’ünün hiçbir yakını alkol kullanmazken, %26.0’sının babası, %14.3’ünün anne ve babası, %16.4’ünün anne, abla ve ağabeyinin alkol kullandığı saptanmıştır. Öğrencilerin de %76’sının alkol kullandığı belirlenmiştir.

TARTIŞMA

Öğrencilerin %76’sının alkol kullandığı, %24’ünün alkol kullanmadığı saptanmıştır. Öğrencilerin alkol kullanma oranının yüksek olması; gençlerin kendi cinsiyetine uygun roller ve sosyal davranışlar geliştirme, yeni sosyal ilişkilere girme arkadaş grubuna katılma, onlar tarafından benimsenme ihtiyacı duymalarına, bunun yanı sıra araştırmanın yürütüldüğü kentte alkol alınmasının sosyal ve kabul edilebilir bir davranış olmasına ve araştırmanın yürütüldüğü fakülte yakınlarında alkollü içecek satılan yerlerin bulunmasına bağlanabilir. Tümerdem ve arkadaşlarının (1986) yaptığı bir çalışmaya göre yüksek öğrenim gençliğinde alkol içme oranının İstanbul’da %43.6, Burdur’da %31.6, Samsun il merkezinde ise %16.3 olduğu bulunmuştur (29). Araştırmada alkol kullanım oranı Tümerdem ve arkadaşlarının (1986) çalışma sonuçlarındaki oranlardan daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, çalışmanın yapıldığı tarihten beri ülkemizde alkol üretiminin artmasına ve alkol ürünlerinin reklamının daha yoğun ve gençleri hedefler tarzda yapılmasına bağlanabilir. Kuo ve arkadaşlarının (2003) yaptığı bir çalışmada üniversite kampüsü çevresinde fazla miktarlarda alkol bulunmasının, alkol satış fiyatlarının düşük olmasının, sık promosyonların ve yoğun reklam yapmanın üniversite kampüsünde yüksek oranda sarhoş oluncaya kadar alkol tüketme ile ilişkili olduğu saptanmıştır (19). Psikiyatrik Araştırma ve Eğitim Merkezi (PAREM)

Tablo 1: Öğrencilerin Michigan Alkolizm Tarama Testi (MATT) Puanlarına Göre Dağılımı

Michigan Alkolizm Tarama Testi Sonuçları	Sayı	Yüzde
Sorunsuz içici	176	77.2
Kötüye kullanım	32	14.0
Alkol bağımlılığı	20	8.8
Toplam	228	100.0

Tablo 2: Öğrencilerin Yaş Gruplarına Göre Alkol Bağımlılığı Düzeyinin Dağılımı

Alkol Bağımlılığı Düzeyi								
	Sorunsuz içici		Kötüye kullanım		Alkol bağımlısı		Toplam	
Yaş Grubu	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
17-19	16	88.9	1	5.6	1	5.6	18	100.0
20-22	107	81.1	20	15.2	5	3.8	132	100.0
23-25	53	67.9	11	14.1	14	1.9	78	100.0
Toplam	176	77.2	32	14.0	20	8.8	228	100.0

$\chi^2 = 13.916$, $SD = 4$, $P < 0.05$

tarafından (2000) İstanbul'da yapılan halk araştırmasında ankete yanıt verenlerin %54.7'si yaşam boyu en az bir kez alkol kullandığını belirtmiştir (16).

Öğrencilerin %28.1'inin yılda 1-2 kez, %41.2'sinin ayda 1-2 kez, %10.1'inin her hafta sonu, %17.1'inin haftada 1-2 kez, %3.5'inin her gün alkol kullandığı saptanmıştır. (PAREM)' in İstanbul' da (2000) alkol kullanım yaygınlığını belirlemek için yapmış olduğu araştırmada son bir yıl içinde haftada en az bir kez alkol kullanımı erkekler arasında %17.9, kadınlar arasında %2.3 olarak bulunmuştur (23). Bizim araştırmamızda her hafta sonu alkol alan öğrencilerin oranı % 10.1'dir. Gliksmen ve arkadaşlarının (2003) Kanada'da üniversite öğrencileri ile yaptıkları bir çalışmada, öğrencilerin %86.6'sının son bir yıl içinde, %37' sinin her hafta alkol aldığı saptanmıştır. Öğrencilerin her hafta ortalama 5.6 kadeh içki tükettiği saptanmıştır (11). Gilles (2005) tarafından 118 üniversite öğrencisi ile yapılan bir çalışmada, öğrencilerin %15' inin asla alkol sınırını aşmadığı, %15' inin ayda bir veya daha seyrek olarak, %28'inin her ay 2-3 kez, %34'ünün haftada 2-3 kez, %8'inin haftada 4 kez yada daha sık alkol aldığı saptanmıştır (10). Maddock ve Glanz (2005) tarafından 433 üniversite öğrencisi ile yapılan bir çalışmada, kadınların %32.5'i, erkeklerin %47.1'i her ay içerken, kadınların %28.2'sinin, erkeklerin %26.1'inin yaşam boyu hiç alkol almadığı saptanmıştır (20).

Öğrencilerin %12.7'sinin şarap, %33.3'ünün bira, %27.6'sının karışık, %7'sinin sert içecekler, %19.3'ünün alkol içeren herhangi bir içecek aldığı saptanmıştır. Öğrencilerin büyük bir bölümü (%33.3) bira içtiğini belirtmiştir. Bunun nedeni kampüs içinde farklı bira firmalarının yapmış olduğu promosyon ve reklam kampanyalarına bağlanabilir. Tümerdem ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada (1986) üniversitede okuyan gençlerin %48-53'ünde ilk kez içilen içkinin "bira" olduğu bulunmuştur (29). Öğrencilerin %50'sinin bir defada 1-2 kadeh, %39.9'unun 3-6 kadeh, %10.1' inin 6 kadeh ve üstü, alkol aldıkları saptanmıştır. Toplumsal yapı içinde içme davranışına yönelik görenekler, alışkanlıklar, toplumsal değişim ve sanayileşmenin getirdiği hareketlilik, göçler, alkol tüketimini etkilemektedir (25). Gliksmen ve arkadaşlarının (2003) Kanada'lı üniversite öğrencilerinin (n=7800) ağır alkol içme epizodlarının sıklığını ve oranını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada son sömestr sırasında en az bir defada 5 veya daha fazla içki tüketen öğrencilerin oranının %62.7 olduğu 8 ve daha fazla tüketenlerin oranının %34.8 olduğu saptanmıştır (11). Gilles (2005) tarafından 118 üniversite öğrencisi ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin %20' sinin 1 veya 2 kadeh, %23'ünün 3-4 kadeh, %29'unun 5 veya 6 kadeh, %19'unun 8-9 kadeh, %9'unun 10 veya daha fazla içki içtikleri saptanmıştır (10).

Öğrencilerin %11'inin ilk kez 10-13 yaşları ara-

sında, %24.1'inin 14-15 yaşları arasında, %50.9'unun 15 yaşından sonra, %14'ünün 18 yaşından sonra alkol kullanmaya başladığı saptanmıştır. Sayın ve arkadaşlarının (2004) bir grup alkol bağımlısı hasta ile yaptığı araştırmada hastaların alkole başlama yaş ortalaması 17.4 olarak bulunmuştur (27). Stein ve arkadaşlarının ergen suçlularla ilgili yaptığı bir araştırmada gençlerin alkol kullanımına ortalama 12.1 yaşında başladıkları bulunmuştur (28). Bizim araştırmamızda alkol kullanan öğrencilerin %50.9'unun alkole 15 yaşından sonra başladığı bulunmuştur. Bu sonuç literatür sonuçlarını destekler niteliktedir.

Öğrencilerin %89.5'i alkol aldığı için hiçbir olumsuzluk yaşamadığını, %3.5'i arkadaşlığını etkilediğini, %3'ü okul yaşantısını etkilediğini, %3.1'i çevreye zarar verdiğini belirtmiştir. Gümüş ve arkadaşlarının (2002) alkol bağımlısı hastalarla yaptığı araştırmada alkol bağımlılarının alkolle ilişkili yaşadıkları sorunların ve bunun düzeyinin, eroin bağımlılarına göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Aynı araştırmada alkol bağımlılarının, aile yaşantısının ciddi bir şekilde etkilendiği ve aile parçalanmasına sebep olduğu bildirilmiştir (13). Zamboanga tarafından (2005) Latin üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada erkeklerde alkol alma nedeni ile riskli davranışlar ve sorunlar yaşama oranı daha yüksek bulunmuştur (32).

Öğrencilerin %81.7'sinin alkolün zararları hakkında bilgi aldığı, %18.3'ünün alkolün zararları hakkında bilgi almadığı saptanmıştır. Öğrencilerin %56.3'ünün radyo, televizyon ve gazeteden, %6.5'inin okuldan, %7.8'inin ailesinden, %15.9'unun sağlık personelinin, %13.5'inin diğer kaynaklardan (arkadaş, akraba) bilgi aldığı belirlenmiştir. Williams ve Clark' ın Wales Swansea Üniversitesinde (1998) yaptıkları çalışmada alkol içme sebeplerinin, baş etme stratejileri, alkol beklentileri ve kişilik türlerinin üniversite öğrencilerinde tıknırcasına alkol içme ve alkol tüketim düzeyinin bir göstergesi olup olmadığını belirlenmek amaçlanmış ve cinsiyetin, kaçış ve sosyal içmenin göstergesi olduğu ve alkol tüketme oranının erkeklerde daha yüksek olduğu saptanmıştır. (33).

Öğrencilerin %77.2'sinin sorunsuz içici olduğu, %14'ünün alkolü kötüye kullandığı, %8.8'inin alkol bağımlısı olduğu saptanmıştır. Öğrencilerde alkol kötüye kullanım ve bağımlılık oranının yüksek olması, öğrencinin arkadaş grubunun alkol kullanımında, bu davranışın sürdürülmesinde şartlandırıcı bir etmen olmasına ve öğrencilerin yaşadığı sorunlar karşısında alkolü bir baş etme yöntemi olarak kullanmalarına bağlanabilir. 1996'da Kırpınar'ın Erzurum'da üniversite öğrencilerinde yaptığı araştırmada alkol kötüye kullanım ve bağımlılığının yaşam boyu oranı %3.1 bulunmuştur (23). Türkiye'de Sağlık Bakanlığı (2000) tarafından yürütülen epidemiolojik çalışmada son 12 ay içinde alkol bağımlılığı tanısı

alma oranı %0.8 bulunmuştur (24). Çalışmamızda öğrencilerin bildirimine dayalı alkol bağımlılık oranı daha yüksek bulunmuştur. Morawska ve Oei (2005) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada sosyal içici oranları %43.2, ağır içicilik oranları %15.4 olarak bulunmuştur (21).

17-19 yaş grubundaki öğrencilerin %52.9'unun, 20-22 yaş grubundakilerin %78.1'inin, 23-25 yaş grubundakilerin %80.4'ünün alkol kullandığı saptanmıştır. Yapılan analizde yaş ile alkol kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yaş arttıkça alkol kullanımı artmaktadır ($X^2=11.358$, $SD=2$, $P < 0.05$). Alkol kullanımının 23-25 yaş grubundaki öğrencilerde en yüksek oranda olduğu bulunmuştur. Dawson ve arkadaşları tarafından (2005) yapılan bir çalışmada 18-29 yaş grubundaki üniversite öğrencilerinin öğrenci olmayan aynı yaş grubu akranlarına ve 30 yaş veya daha üstü bireylere oranla alkol içme durumu ile kişilik bozuklukları arasında daha zayıf bir ilişki bulunmuştur (6).

Kız öğrencilerin %72.6'sının ve erkek öğrencilerin %81.6'sının alkol kullandığı saptanmıştır. Yapılan analizde cinsiyet ile alkol kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($X^2=3.138$, $SD=1$, $p=0.077$, $P > 0.05$). Öğrencilerin alkol kullanma durumu ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Araştırmada cinsiyetin alkol kullanımını etkilemediği bulunmuştur. PAREM'in (2000) İstanbul'da alkol kullanım yaygınlığını belirlemek için yapmış olduğu araştırmada kadınlar arasında alkol kullanımı daha yüksek bulunmuştur (23). Capp ve arkadaşları tarafından (2003) 803 üniversite öğrencisi ile yapılan bir çalışmada cinsiyet ve yaşın alkol tüketimi ile ilişkisine bakılmış ve ilişkili olmadığı saptanmıştır (3). Bizim araştırmamızda da alkol kullanımı ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Yaşamları boyunca en uzun süre köyde yaşayan öğrencilerin %71.4'ünün kasabada yaşayan öğrencilerin %64.5'inin, şehirde yaşayan öğrencilerin %77.5'inin alkol kullandığı saptanmıştır. Yapılan analizde öğrencilerin en uzun süre yaşadıkları yer ile alkol kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($X^2=2.637$, $SD=2$, $P > 0.05$). Erbinç ve arkadaşlarının (2002) yaptığı bir araştırmada uyuşturucu madde kullanan gençlerin %86.2'sinin şehirde yaşadığı bulunmuştur. Kentlerde maddeye erişilebilirliğin daha kolay olması, kentsel ortamda oto kontrolün azalması ve toplumsal değer yargılarının zayıflaması ile hızlı ve sağlıklı kentleşmenin doğurduğu sorunlarla karşı karşıya kalmanın daha yoğun olması sonucunda kentte yaşayanlarda madde kullanım sıklığının daha fazla olduğunu ileri süren önceki bazı görüşleri desteklemektedir (9).

Ailesi ile birlikte evde kalan öğrencilerin %79.4'ünün, arkadaşları ile evde kalan öğrencilerin %78'inin, yurttan kalan öğrencilerin %60.4'ünün,

akraba yanında kalan öğrencilerin %81.8'inin alkol kullandığı saptanmıştır. Yapılan analizde öğrencilerin kaldıkları yer ile alkol kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ve yurttan kalan öğrencilerde alkol kullanma oranının en düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Bu sonuç; yurttan içki içme yasağının olmasına ve belli saatlerden sonra yurtdan dışına çıkmama zorunluluğuna bağlanabilir ($X^2=7.776$, $SD=3$, $P < 0.05$). Üniversite yaşamında arkadaş grubunda alkol kullanılması da gençlerin alkol kullanmasını büyük bir oranda etkilemektedir. Bizim yaptığımız araştırmada da öğrencilerin büyük bir bölümü (%78) arkadaşları ile evde kalmaktadır. Çitimin 1992 yılında Bilkent Üniversitesi öğrencileri arasındaki çalışmasında da, arkadaş grubunda alkol kullanımı olmayan öğrencilerin sadece %7.2'si alkol alırken, arkadaş grubunun büyük bir kısmında alkol kullanan öğrencilerin %58.4'ünün alkol aldığı belirtilmiştir (31).

Geliri giderden az olan öğrencilerin %76.3'ünün, geliri giderden fazla olan öğrencilerin %75'inin, geliri giderden fazla olan öğrencilerin %80.4'ünün alkol kullandığı saptanmıştır. Yapılan analizde öğrencilerin gelir durumları ile alkol kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($X^2=0.616$, $SD=2$, $P > 0.05$). Gümüş ve arkadaşlarının (2002) alkol bağımlısı hastalarla yaptığı araştırmada alkol bağımlılarının %12.5'inin herhangi bir gelirinin olmadığı bulunmuştur (13). Boş zamanlarında kitap okuyan öğrencilerin %65.1'inin, arkadaş toplantılarına katılan öğrencilerin %82.1'inin, kafe, bar ve diskolara giden öğrencilerin %93.5'inin, sinema ve tiyatroya giden öğrencilerin %79.3'ünün alkol kullandığı saptanmıştır. Yapılan analizde öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirme şekilleri ile alkol kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Boş zamanlarında kitap okuyan öğrencilerde alkol kullanma oranının en düşük düzeyde olduğu saptanmıştır ($X^2=17.792$, $SD=3$, $P < 0.05$). Öğrencilerin %93.5'i boş zamanlarını kafe, bar ve diskolara giderek değerlendirmektedir. Gençler eğlence ve karşı cinse yaklaşma yerleri olarak gördükleri bu mekanlarda yanlış arkadaşların ve alışkanlıkların hedefi olmaktadır. Bu yüzden gençlerin bu tür yerlerde alkol alma riski oldukça yüksektir.

Hiçbir ebeveyni alkol kullanmayan öğrencilerin %58.5'inin, sadece babası alkol kullanan öğrencilerin %83.3'ünün, anne ve babası alkol kullanan öğrencilerin %100'ünün, anne, abla, abisi, alkol kullanan öğrencilerin %89.8'inin alkol kullandığı saptanmıştır. Yapılan analizde aile üyelerinin alkol kullanımı ile öğrencilerin alkol kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ailesinde sadece babası alkol kullananların oranının en yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır ($X^2=42.915$, $SD=3$, $P < 0.05$). Yeh ve Chiang tarafından (2005) Tayvan'daki Han ve Aborjinal öğrenciler

arasında alkol kullanım göstergelerini karşılaştırmak amacıyla yapılan bir çalışmada; cinsiyet, ebeveyn ve akranların içki içmesi aborjin ergenler için sorunlu içiciliğin belirgin göstergesi olduğu saptanmıştır. Erkek olmanın, tek ebeveynli ailede yaşamanın ve akranların alkol almasının, ergenlerde sorunlu içicilik için belirgin göstergeler olduğu saptanmıştır (30).

17-19 yaş grubundaki öğrencilerin %5.6'sının, 20-22 yaş grubundakilerin %3.8'inin, 23-25 yaş grubundakilerin %17.9'unun alkol bağımlısı olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin yaşları ile alkol bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yaş arttıkça alkol bağımlılığı azalmaktadır ($X^2=13.916$, $SD=4$, $P < 0.05$).

Kız öğrencilerin %5.2'sinin ve erkek öğrencilerin %14'ünün alkol bağımlısı olduğu saptanmıştır. Yapılan analizde öğrencilerin cinsiyetleri ile alkol bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($X^2=5.335$, $SD=2$, $P>0.05$). DSM-III-R ölçütlerine göre kadınların %10'u, erkeklerin %20'si hayatları boyunca alkol kötüye kullanım tanısı alabilmektedirler. Kadınların %3-5'i, erkeklerin %10'u ise alkol bağımlılığı tanısı almaktadır (4). Bizim çalışmamızda alkol bağımlılığı oranı daha yüksek bulunmuştur. Gliksmen ve arkadaşlarının (2003) Kanada'lı üniversite öğrencilerinin ($n=7800$) ağır alkol içme epizotlarının sıklığını ve oranını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada ağır içicilerin oranı erkeklerde, üniversite yurtlarında kalanlarda ve akademik başarıları düşük olanlarda daha yüksek bulunmuştur (11).

Ailesi ile birlikte evde kalan öğrencilerin %5.9'unun, arkadaşları ile birlikte kalan öğrencilerin %14.6'sının, yurttaki kalan öğrencilerin %3.4'ünün alkol bağımlısı olduğu saptanmıştır. Yapılan analizde öğrencilerin barındıkları yer ile alkol bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($X^2=9.239$, $SD=6$, $P>0.05$). Mırsal ve arkadaşlarının (2002) yaptığı çalışmada alkol bağımlılarının %76.6'sının ailesi ile birlikte yaşadığı bulunmuştur (22).

Geliri giderden az olan öğrencilerin %6.9'unun, geliri giderden denk olan öğrencilerin %6.8'inin, geliri giderden fazla olan öğrencilerin %18.9'unun alkol bağımlısı olduğu saptanmıştır. Yapılan analizde öğrencilerin gelir durumları ile alkol bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Gelir durumu arttıkça alkol bağımlılığı artmaktadır ($X^2=12.660$, $SD=4$, $P<0.05$). Boş zamanlarında kitap okuyan öğrencilerin %4.8'inin, arkadaş toplantılarına katılan öğrencilerin %3.6'sının, kafe, bar ve diskolara giden öğrencilerin %8'inin, sinema, tiyatroya giden öğrencilerin %13'ünün alkol bağımlısı olduğu saptanmıştır. Yapılan analizde öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirme biçimleri ile alkol bağımlılığı düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Boş zamanlarını kafe, bar ve diskolarda değerlendiren öğrenci-

lerde alkol bağımlılığı düzeyinin daha yüksek olduğu saptanmıştır ($X^2=14.442$, $SD=6$, $P<0.05$). Dent ve arkadaşları (2005) tarafından 16-17 yaş grubundaki 16694 öğrenci ile yapılan bir çalışmada genç içicilerde alkol kullanımını sınırlamak amacıyla yapılan kanun düzenlemeleri ile genç içicilerin alkol kullanımını ve bununla ilgili sorun yaşama sıklığı arasındaki ilişkiyi belirlemek amaçlanmış sonuç olarak toplumda yasal olmayan alkol satış oranının son 30 gün içinde alkol almayı, tıknırcasına alkol almayı, okulda alkol almayı ve alkollü içki kullanmayı doğrudan etkilediği saptanmıştır (7).

Hiçbir ebeveyni alkol kullanmayan öğrencilerin %1.3'ünün, sadece babası alkol kullanan öğrencilerin %6.2'sinin, anne ve babası alkol kullanan öğrencilerin %23.3'ünün, anne, abla, abisi alkol kullanan öğrencilerin %11.4'ünün alkol bağımlısı olduğu saptanmıştır. Yapılan analizde öğrencilerin aile üyelerinin alkol kullanımı ile alkol bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Anne ve babası alkol kullanan öğrencilerde alkol bağımlılığı düzeyinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. ($X^2=20.188$, $SD=6$, $P < 0.05$). Literatürde aile araştırmalarında alkoliklerin babalarının %50'sinin, erkek kardeşlerin %30'unun, annelerinin %6'sının, kız kardeşlerin %3'ünün alkolik olduğu bulunmuştur (14). Araştırmamızın sonucu literatür bilgilerini destekler niteliktedir.

Sonuç olarak; üniversite öğrencilerinin alkol kullanımı ve bağımlılığının yüksek olduğu, yaş arttıkça alkol bağımlılığının azaldığı, boş zamanlarını kafe, bar ve diskolarda değerlendiren ve anne-babası alkol kullanan öğrencilerde alkol bağımlılığı düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

KAYNAKLAR

- 1- Altıntoprak E. Alkol Bağımlılarının Erişkin Çocuklarının Alkol Kullanımına Verdikleri Bilişsel ve Otonomik Yanıtlar. Uzmanlık Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, 2000.
- 2- Bouer M, Bosch G, Freyberger H, et al. Psikiyatri-Psikosomatik- Psikoterapi kitabı, Koptagel G, Kırklareli: Serment Matbaacılık, 1985, 211-219.
- 3- Clapp JD, Shillington AM, Lange JE, Voas RB, Correlation between modes of drinking and modes of driving as reported by students at two American universities. *Addict Analysis Prev* 2003; 30:161-166.
- 4- Coşkunol H. Alkol Bağımlılığı Tanı ve Tedavisi. Ege Üniversitesi Psikiyatri Sürekli Yayınları Kitabı 1, İzmir:Ege Üniversitesi Basımevi, Haziran-1996:1-124.
- 5- Coşkunol H, Bağdiken İ, Sorios S, Saygılı R, Michigan alkolizm tarama testinin(MATT) geçerliliği. *Ege Tıp Dergisi* 1995;34 (1-2):15-18.

- 6- Dawson DA, Grant BF, Stinson FS, Chou PS, Psychopathology associated with drinking and alcohol use disorders in the college and general adult populations. *Drug Alcohol Depend* 2005; 77:139-150.
- 7- Dent CW, Grube JW, Biglan A, Community level alcohol availability and enforcement of possession laws as predictors of youth drinking. *Prev Med* 2005; 40:355-362.
- 8- Doğan BY. Alkol ve Alkol Dışı Madde Bağımlılığı, İstanbul: Mutlu Doğan Ofset Matbaacılık, 1998, 1-31.
- 9- Ebrinç S, Başoğlu C, Çetin M, ve ark. Bir grup genç yetişkin erkekte uyuşturucu madde kullanımına yönelik görüşler. *Bağımlılık Dergisi* 2002; 3:137-145.
- 10- Gilles DM, Turk CL, Fresco D.M Social anxiety, alcohol expectancies, and self-efficacy as predictors of heavy drinking in college students. *Addict Behav* 2006; 31:388-398.
- 11- Gliksman L, Adlaf EM, Demers A, Nevton-Taylor B, Heavy drinking on Canadian campuses, *Can J Public Health*, 2003; 94:22-24
- 12- Gökten O. Alkol Bağımlılarında Alkolik Relapsı Önlemede Uzun Dönem Sertralin Etkinliği, Uzmanlık Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, 1995.
- 13- Gümüş Ö, Şahin E, Top Ş, Alkol ve eroin bağımlılarının ailelerindeki psikososyal ve ekonomik zorlukların araştırılması. *Bağımlılık Dergisi* 2002; 3(3): 146-154.
- 14- Karan D, Orhan A, Öztürk O, ve ark. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, Nobel Tıp Kitapevi, İstanbul 1989:343-361.
- 15- Kasatura İ. Alkol ve Arkadaşları, İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1995:1-45.
- 16- Kaya N, Çilli SA, Üniversite Öğrencilerinde Nikotin, Alkol ve Madde Bağımlılığının 12 Aylık Yaygınlığı, www.altavista.com/bagimlilik.net, 18 Ocak 2005.
- 17- Köknel Ö. Alkol ve madde bağımlılığı alt kültürü. *Bağımlılık Dergisi*, 2001; 2 (2): 71-76.
- 18- Köknel Ö. Alkolden Eroine Kişilikten Kaçış, Uzmanlık Tezi, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, 1983.
- 19- Kuo M, Wechesler H, Greenberg P, Lee H, The marketing of alcohol to college students-the role of low prices and special promotions, *Am J Prev Med* 2003; 25(3):204-211.
- 20- Maddock J, Glanz K, The relationship of proximal normative beliefs and global subjective norms to college students alcohol consumption, *Addict Behav* 2005;30: 315-323.
- 21- Manfreda ML, U.A., Krampitz S.D., Psychiatric Nursing, F.A., Davis Company, Philadelphia 1988.
- 22- Mırsal H, Pektaş Ö, Kalyoncu ÖA, Beyazyürek M, Alkol bağımlılarında karaciğer fonksiyon testleri ile sosyodemografik-klinik özellikler arasındaki ilişki, *Bağımlılık Dergisi* 2002;3:27-30.
- 23- Ögel K, Tamar D, Özmen E, ve ark. İstanbul'da Alkollü İçki Kullanım Sıklığı, www.google.com, 5 Kasım 2004: 1-8.
- 24- Ögel K, Tamar D, Alkol ve Madde Kullanım Bozukluklarının Epidemiolojisi www.google.com/bagimlilik.net, 5 Kasım 2004.
- 25- Öncü F, Ögel K, Çakmak D, "Alkol kültürü-1: tarihsel süreç ve meyhanecilik kültürü" *Bağımlılık Dergisi* 2001; 2: 133-138.
- 26- Öncü F, Ögel K, Çakmak D, Alkol kültürü-2: içki kültürü ve edebiyatta içki. *Bağımlılık Dergisi*, 2002;3: 31-36.
- 27- Sayın A, Karşlıoğlu E, Arıkan Z, Aslan S. Alkol bağımlısı bir grup hastada kişilik özellikleri" *Bağımlılık Dergisi* 2004; 5: 13-18.
- 28- Stein LS, Davecristsansen CGG. Alkolizm ve Madde Bağımlılığında Tedavi Seçenekleri, Milkman HB, Sederer LI. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi-1994.
- 29- Tümerdem Y, Ayhan B, Özsüt H, ve ark. Orta ve Yüksek Öğrenim Gençleri ve Alkol Kullanımı, XXII. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Marmaris;1986: 22-26.
- 30- Yeh Y, Chiang IC, Comparison of the predictors of alcohol use and misuse among han and aboriginal students in Taiwan", *Addict Behav* 2005;20:989-1000.
- 31- Yıldırımhan AE. Ege Üniversitesi Öğrencilerinde Alkol Kullanım Durumunun İncelenmesi" Mezuniyet Tezi, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu,2004.
- 32- Zamboanga BL. Alcohol expectancies and drinking behaviors in Mexican American college students, *Addict Behav* 2005;30:673-684.
- 33- Williams A, Clark D, Alcohol consumption in university students the role of reasons for drinking, coping strategies, expectancies, and personality traits. *Addict Behav* 1998;23:371-378.